

En skandale med konsekvenser for børnene

Forældreansvarsloven er kønsblind og tvinger til fælles forældremyndighed, selv om det ikke er til barnets bedste

Af PIA DELEURAN

Fakta

Pia Deleuran er advokat og mediator.

Kampen om børnene i ligestillingens navn er for alvor sat ind.

Glem alt om 'barnets perspektiv' og 'barnets tarv' i den forbindelse. Det er ren retorik i forhold til den forholdsvis nye forældreansvarslov, der skulle have reguleret området til barnets bedste. Nu er det de voksnes ret, og navnlig fædrenes andel i børnenes liv, der kæmpes for samfundsmæssigt.

Loven har været i kraft i snart et år, og et enigt folketing valgte at lade hånt om fagpersoners og børneorganisationers advarsler fremsat i diverse høringssvar og artikler under forberedelsen af loven.

Nu har vi så miseren, og uvist af hvilke grunde ønsker statsforvaltningerne og domstolene at minimere de helt åbenbare problemer, der knytter sig til loven. Problemer, der er helt som forudset forud for vedtagelsen.

Hvor er sundhedsplejersker, pædagoger, lærere, skolepsykologer og andre med kontakt til børnene henne? Svaret blafrer i vinden, men de burde føle sig moralsk forpligtede til at råbe vagt i gevær. De må kunne mærke, at børnene med den nye lov presses ud i perioder med langvarig turbulens, konfliktsituationer og hyppige skift mellem forældrene. Hertil kommer den udvidede inddragelse af børnene i processen med stress af dem, der konkret involveres, til følge, navnlig når deres udtalelser ikke ses reflekteret i afgørelserne. Det går jo ikke altid, som børnene ønsker, og så står de voksne med et forklaringsproblem, hvis børnene skal kunne forstå logikken i at være blevet spurgt.

I det følgende vil jeg ridse situationen nærmere op, men først vil jeg tage fat i nogle grundlagsproblemer.

Loven anvendes dels til at danne normer i samfundet, dels til at regulere enkeltsituationer, så der kan skabes ro mellem konfliktende parter på det konkrete plan. Dobbelt-perspektivet synes Folketingets medlemmer at have glemt ved udarbejdelsen af forældreansvarsloven, som i stort set alle sager lægger op til tvungen fælles forældremyndighed. Man hylder således kun normen. Samfundet ønsker at knytte børn sammen med deres genetiske forældre – stort set uanset forhistorie og konflikthistorie. Selv ved alvorlige konflikter mellem forældrene forestiller lovgiver sig, at der kan etableres ro mellem stridende forældre om børnene ved tvang. Det er urealistisk og betyder dels, at en lang række konkrete børn nu må leve deres barndom i et konfliktfelt, dels, at den primære omsorgsgiver stresses ved at skulle have kontakt til en, der opfattes som en modpart. Hertil kommer, at der er indført en sagsbehandlingsproces i Statsforvaltningen, der er så langstrakt, at alle involverede kommer til at lide under forløbene. Nogle tror fejlagtigt, at Statsforvaltningen skal gribe ind og stoppe eventuel lidelse, men nej. I langt den overvejende del af sagerne lader loven en tvivl om barnets velbefindende komme barnet til skade. Som loven er nu, skal helt almindelige

familier med konflikter, de ikke kan løse, men som samfundet vil lære dem at løse, kortlægges på kryds og tværs – med store samfundsmæssige udgifter til følge. Tankegangen er den fejlagtige, at læreprocessen vil gavne de voksne, og at børnene bliver mere hele mennesker blot ved at have kontakt til de to mennesker, der er deres forældre. Konfliktniveauet til trods.

Lovgiverne synes at have glemt, at selv om kvinder og mænd leverer henholdsvis æg og sæd til barnet, er det fortsat kvinden, der gennemfører graviditet, fødsel og amning. Derved bliver de to – mor og barn – tæt kropsligt forbundne i de første år. Denne helt centrale tilknytningsproces er en fraværende dimension i loven til skade for alle. Nogle tror, at man ved en påpejning af kvinders særlige kompetence og forskellighed fra mænd giver mænd mindreværdsfølelse og komplekser. For kvinders vedkommende nytter det ikke at fornægte tilknytningsforholdet som det grundlæggende menneskelige livsvilkår, det er, selv om det for nogle kan være fristende.

Grundlaget for arbejdet med konflikter i familier bliver således på grund af ovennævnte forhold fordrejet allerede i udgangspunktet. Der er mangler ved lovens fundament.

Hvis man ser nærmere på selve familieområdet, kan forældre og børn inddeles i to hovedgrupper, når konflikterne udspiller sig omkring forældremyndighed og samvær. De heldige og de uheldige.

De heldige er de forældre, der ved samlivsophævelsen klarer at videreføre lovens idealer om at være fælles om børnene. De klarer at samarbejde, og de klarer at være i dialog, hvis der opstår problemer – eventuelt med lidt assistance fra forskellige kategorier af sagkyndige, det være sig advokater, børnesagkyndige, terapeuter m.fl.. De heldige tilhører gruppen af borgere, der ikke selv oplever de store problemer, som forældreansvarsloven skaber. Gruppen indeholder også de forældre, der fra første færd har valgt at leve adskilt, og som løbende forhandler sig på plads i forhold til børnenes kontakt med begge parter. Heldige er børnene, hvis de kan holde til de mange skift af opholdssted, som de fleste forældre i dag stiller børnene over for i hverdagen. Hyppige skift for små børn anbefales af mange sagkyndige i dag, da barnet skal knytte sig til begge forældre – også hvor der er åbenlyse konflikter mellem dem. Resultatet er, at børnene i mange tilfælde stresses voldsomt.

Forældre, der kan finde ud af at indgå aftaler om børnene, og hvor barnet trives med aftalerne, kan således sole sig og føle sig rigtige og godt tilpas. De lever op til samfundets normer og lovens forventninger, da de kan tale sig til rette, når emnet er, hvad der er bedst for et barn. De er det levendegjorte bevis på, at det nytter med dialogen, og dermed skabes – i skyggen af loven – en tro og et håb for en fredeligere verden, selv hvor situationen er vanskelig. At der findes sådanne forældre, giver ro – og en falsk tryghedsfølelse. Jo større denne gruppe er, jo sværere for den anden gruppe.

De uheldige har problemer, hvor man ikke kan tale sig til rette. Det kan være høj grad af uoverensstemmelse om, hvorledes barnet skal medicineres, hvor barnet skal gå i skole, om barnet skal gå med tørklæde, om de opdragelsesmetoder, der anvendes, er for hårde eller for bløde, eller der kan være tale om konkret vold, incest og andre drastiske forhold, der skader og måske invaliderer børn på krop og sjæl.

En vej frem ville være samfundsmæssigt at prøve at bestræbe sig på at udskille gruppen af højkonfliktfyldte sager fra første henvendelse i Statsforvaltningen. Netop for at bistå dem bedst muligt. Som systemet er nu, lægges det til grund, at hvis den ene af forældrene er bekymret, så skal det bevises, at der er grund til denne bekymring. Der kan indledes en undersøgelse. Den

undersøgelse kan tage tid. I al den tid, der går, lider barnet under situationen og konflikten. Det er med andre ord barnet, der kommer til at bære risikoen. Det er her, loven og systemet, der administrerer loven, for alvor fejler i dag. Selv i sager, hvor der er beviselig vold mod moren, som børnene har overværet, er indfaldsvinklen: Dette har ikke umiddelbart noget med børnenes forhold til faren at gøre. Der kan indledes en undersøgelse, men indfaldsvinklen vil være, at der intet umiddelbart er til hinder for kontakt. Kun hvis det bevises, at det skader børnene. Kun hvis det vises, at faren fortsat er ude af balance. Og hvordan vil man gøre det, før det er for sent? Hvad er det for et signal at sende samfundsmæssigt, at det ikke 'koster' noget at være voldelig? At dem, det går ud over fysisk og/eller psykisk, ikke skal beskyttes og gives ro og tryghed bedst muligt.

I den ultimativt drastiske kategori hører drab. Her bestemmer loven, at hvis den ene forælder dræber den anden – typisk situation er, at far dræber mor – får drabsmanden forældremyndigheden alene. Her er den igen gal med signalværdien forankret i vejledningen om, at barnet ikke skal miste begge forældre. Forældremyndigheden bevares som udgangspunkt, selv om drabsmanden skal fængsles. Hvis man tænker situationen igennem, er dette et symbol på, hvorledes loven tager kontakt med forældrene for givet stort set uanset situationen.

Samfundet kunne vælge at prioritere disse mennesker i nød og det lille barns tilknytning til moren. Dette kunne gøres ud fra begreber som solidaritet og forståelse for vanskelighederne. Man kunne bede de forældre, der henvender sig til Statsforvaltningen, om at angive, om der er vold, trusler, seksuelle overgreb eller lignende på spil i konflikterne. Det gør man ikke. Det er op til den enkelte at få fremstillet problematikkerne.

Med politikerne som penneførere har vi valgt at ville gennemtvunge ønskedrømmen om samarbejde og troen på, at læreprocesser virker, hvis de strækkes ud tidsmæssigt, og hvis hele samfundet tages ind som læremestre – det være sig sundhedsplejersker, pædagoger, lærere m.v., der med den nye lov skal skrive erklæringer om familierne til brug for bedømmelsen af parternes samarbejdsevne og ageren i dagligdagen. Big Brother, Big Sister og alle andre – watching you! Vi har med forældreansvarsloven skabt et samfund uden frirum, hvor man ikke ved, hvad der registreres om en til senere brug. Så læresætningen må fra nu af være: Pas på, hvad du betror dem, der passer på dine børn, eller dem, der rådgiver dig om børnene – f.eks. sundhedsplejersken. Pludselig kan det blive vendt mod dig. En kedelig dynamik at få integreret i vores samfund.

I den periode, familien undersøges i Statsforvaltningens, rettens eller fogedrettens regi for, hvad der er bedst, må børnene leve i usikkerhed og med konflikt mellem forældrene. Det er helt almindelige familier, der kommer ud i disse situationer i dag. Abstrakt set kunne det lyde fornuftigt med igangsættelse af en læreproces, men når vi kommer ned i de konkrete sager, er udmøntningen intet mindre end grusom for de involverede.

De børnesagkyndige, der medvirker til denne gennemtvungelse, kalder det at varetage barnets tarv. Selv når børnene får psykosomatiske symptomer af denne farten rundt og af tvangsophold hos den ene forælder via fogedretten, er det ikke sikkert, at de regulerende myndigheder synes, det er bevist, at symptomerne kommer netop af pendleriet eller tvangen. Det er kun, når der er åbenbar skade på barnet, at der sættes en stopper for situationen.

Loven anvendes således ikke som det konkrete konfliktløsningsværktøj, den også skulle være. Denne mangel som konfliktbremse får som konsekvens, at børnene henvises til utryghed, nød og mistro, og forældrene til fortvivlelse. Konflikterne får således ikke en ende, men skydes tilbage

til familien selv med en endeløs række af forhandlinger og misforståelser til følge. Systemet selv kommer på overarbejde.

På ovennævnte baggrund vil jeg gerne opfordre til, at loven ændres grundlæggende. Ikke blot justeres. Barnets bedste må reelt sættes i centrum. Det er glimrende at skrive en hensigtserklæring ind i loven om, at barnet har to forældre, og at samfundet har som ønske, at kontakten gerne skal bevares til begge. At vi som samfund gerne vil tilråde, at barnets ophav samarbejder, og når der opstår konflikter, at de forsøger at nå til forståelse gennem dialog, hvilket samfundet understøtter ved at stille eksperter til rådighed.

Både for de heldige og de uheldige må der stilles uvildige juridiske eksperter og børnesagkyndige til rådighed, når der skal forhandles om rettigheder. Som det er nu, er alt økonomisk tilskud i forbindelse med statsforvaltningsforløbene imidlertid fjernet. De økonomisk velstillede kan naturligvis hyre de uvildige rådgivere til at bistå på sidelinjen, og denne gruppe kan således være klar på en helt anden måde til at træde ind på forhandlingsbanen end andre. Endnu en indbygget skævhed, der må rettes op på.

Herefter må der udarbejdes regler, der sikrer hurtigere ro for børnene i de konfliktfyldte situationer. Væk med tvungen fælles forældremyndighed. Lad de voksne vise, at de er voksne. Lad børnene være i centrum i stedet. Der er behov for at nuancere sagsbehandlingen, således at de sager, hvor der er vold mod kvinden eller børnene (over 30.000 kvinder bliver slået hvert år af deres partner, og en del børn overværer volden), hvor der er incest (ca. en sag om ugen anmeldes), og sager, hvor der er uoverensstemmelser i al almindelighed om det ene og det andet, så det påvirker barnets trivsel i negativ retning – at de sager udskilles ved henvendelsen til Statsforvaltningen. I de højkonfliktfyldte sager må vi i gang med at inddrage al den viden, vi ligger inde med omkring børns behov for stabilitet, ro og kontakt. En lov kan ikke bygges op på et intetsigende mantra om, at barnet har krav på to forældre. Det svarer til at basere sygehusdrift på, at alle helst skal være raske og friske. Sygehuse har vi brug for, når vi er syge. Konflikthåndtering og -løsning samt ro har vi brug for, når der er konflikt og uro. Ligeledes må vi i gang med at tydeliggøre det kønnede i processen, så det grundlag, der besluttes på, er så facetteret som muligt og ikke skader kønnene og relationerne til børnene.

En familiedomstol kan måske indgå i svaret, som man kender det i andre lande.

Politikerne i Folketinget har i samlet flok jokket i spinaten. De kan passende bruge agurketiden på at sætte sig ind i de mange, mange tragiske børneskæbner. Forældreansvarsloven er en klar om'er.